

Makbet – dramat wyboru

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Marta Gibińska-Marzec, *Muzyka Szekspira (fragment)*, „Alma Mater” 2007, nr 92, s. 64.
- Źródło: William Szekspir, *Makbet (fragment)*.
- Źródło: Alfred Harbage, *Postowie do „Makbeta” (fragmenty)*, tłum. Stanisław Barańczak.

Twórczość Williama Szekspira, odgrywająca szczególnie ważną rolę w literaturze angielskiej, jest także istotnym elementem dorobku kultury europejskiej. Pisarz ten, jak nikt przed nim, umiał stworzyć literacki wizerunek człowieka targanego namiętnościami. Jego utwory dramatyczne pokazują miłość, zdradę, nienawiść, zazdrość, okrucieństwo, obłąd. Refleksja nad złożonością ludzkiej natury, konflikty postaw i wartości, zarówno tragizm, jak i komizm różnych sytuacji, w jakich może się znaleźć człowiek – to wszystko w dziełach Szekspira ukazane jest w sposób przekonujący i ciągle – pomimo upływu wieków – atrakcyjny.

Twoje cele

- Wyjaśnisz funkcję fonetycznych środków stylistycznych w tekście dramatycznym.
- Porównasz styl różnych przekładów dzieł Williama Szekspira.
- Wyjaśnisz funkcje motywów fantastycznych w dramaturgii Williama Szekspira.
- Porównasz sytuację bohatera szekspirowskiego z sytuacją bohatera tragedii antycznej.

Przeczytaj

((William Szekspir

***Makbet* (fragment)**

AKT I

Scena pierwsza

*Pustkowie. Błyskawice
i grzmoty.
Wchodzą trzy Wiedźmy.*

PIERWSZA WIEDŹMA

Kiedy zejdziemy się
z powrotem?
Gdy pierwszy grom zagłuszy
grzmotem
Szum deszczu i wichury lament?

DRUGA WIEDŹMA

Nie, później: gdy ucichnie zamęt
Tej bitwy, która wciąż szaleje.

TRZECIA WIEDŹMA

Czyli przed zmierzchem, mam nadzieję.

PIERWSZA WIEDŹMA

Miejsce spotkania?

DRUGA WIEDŹMA

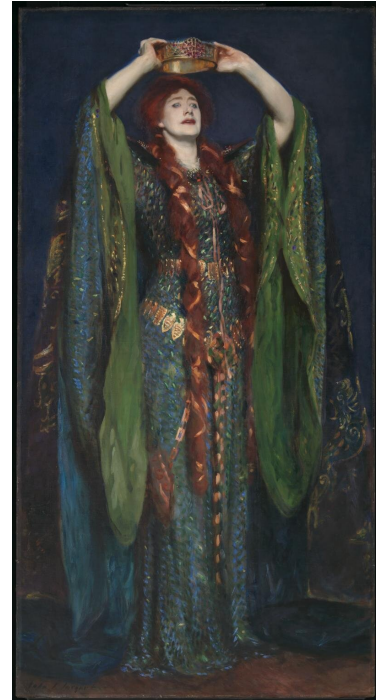
Wrzosowisko.

TRZECIA WIEDŹMA

Ma tam być Makbet. Jasne wszystko?

PIERWSZA WIEDŹMA

Nie miaucz tak, idę już, kocurze!

John Singer Sargent, *Ellen Terry jako Lady Makbet*, 1889

Źródło: domena publiczna.

DRUGA WIEDŹMA

Nie skrzecz, ropucho! Idę!

TRZECIA WIEDŹMA

Nuże!

WSZYSTKIE TRZY

Co świetne, to szpecimy,
Co szpetne, tym świećmy:
Więc lećmy, trzy wiedźmy –
Przez zgniłe mgły lećmy!

Wychodzą.

Źródło: William Szekspir, *Makbet* (fragment).

Teatr elżbietański

John de Critz, *Portret króla Jakuba I*, ok. 1605.
Król Jakub I Stuart zasiadał na tronie angielskim w latach 1603–1625. Był miłośnikiem teatru: objął mecenatem teatr The Globe, a Szekspirowi nadał tytuł Sługi Jego Królewskiej Mości.

Źródło: domena publiczna.

Panowanie w Anglii królowej Elżbiety I (1558–1603) to lata budowania politycznej i ekonomicznej potęgi kraju oraz rozkwitu kultury renesansowej. Określane są one jako epoka elżbietańska. W kulturze tego czasu szczególną rolę odgrywał teatr. Teatr elżbietański wywodził się z tradycji widowisk średniowiecznych, przedstawianych na placach miast i dziedzińcach obozów. W drugiej połowie XVI wieku widowiska te znalazły miejsce w specjalnie dla nich przeznaczonych budynkach. W roku 1576 w Londynie został zbudowany pierwszy otwarty dla szerokiej publiczności teatr. Po pewnym czasie wzniesiono kolejny gmach teatralny, który nazwano **The Globe** (Pod Kulą Ziemską) – przeszedł on do historii, gdyż to w nim odbyły się premiery większości sztuk Szekspira. Do pewnego czasu widowiska były oparte na luźno skonstruowanych scenariuszach. Wraz z ustabilizowaniem się

teatru jako instytucji zaczęto tworzyć teksty literackie, które stanowiły podstawę spektakli. Utwory te miały zwartą, skończoną budowę, dzięki czemu zyskiwały autonomię i mogły być

wykorzystywane przez wiele zespołów. Teatr elżbietański przyczynił się więc do rozwoju dramatu jako rodzaju literackiego. Odmiana dramatu charakterystyczna dla epoki nazywana jest **dramatem elżbietańskim**. Najwybitniejszym jego twórcą był William Szekspir.

Zrekonstruowany budynek The Globe został otwarty dla widzów w 1997 roku. Jest usytuowany ok. 250 metrów od miejsca, w którym był zlokalizowany oryginalny budynek, zniszczony w pożarze, a następnie odbudowany w 1614 roku, po czym ostatecznie zamknięty w 1642 roku.

Źródło: domena publiczna.

Słownik

dramat elżbietański

typ dramatu powstały w Anglii za czasów panowania królowej Elżbiety I (1558–1603); cechował się wartką akcją łączącą wątek miłosny z wątkiem sensacyjnym, trzymającą widza w napięciu, wywołującą wzruszenie i strach; w inscenizacjach dramatów elżbietańskich najistotniejsze były: ekspresyjna gra aktorska, kostiumy i rekwizyty. Najwybitniejszym twórcą dramatów elżbietańskich był William Szekspir; oprócz jego dzieł popularnością cieszyły się sztuki Christophera Marlowe'a

Film

Polecenie 1

Obejrzyj film z wykładem prof. Mirosława Kocura. Uzasadnij tezę, że *Makbeta* można uznać za studium szaleństwa. Zapisz swoje argumenty.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1Fi2QmN7>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film z nagraniem wykładu profesora Mirosława Kocura.

Polecenie 2

Wyjaśnij, kogo można uznać – w świetle współczesnych badań – za prawdziwego autora *Makbeta*. Swoją odpowiedź uzasadnij.

Sprawdź się

Tekst do ćwiczeń 1–6

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D17llhzD>

Nagranie dźwiękowe z fragmentem Muzyki Szekspira Marty Gibińskiej-Marzec.

((Marta Gibińska-Marzec

Muzyka Szekspira (fragment)

Jak interpretować więdźmy? Odpowiedzi może być bardzo wiele i w długiej **recep**cji *Makbeta* można znaleźć wiele interesujących propozycji. Tu pragnę tylko pokazać, co Szekspir zrobił siłą swej poezji, a to, jak rozumieć tę sztukę, pozostawiam każdemu do własnych przemyśleń. Otóż w „**uwerturze**” jest [...] jeden temat, który stanie się zasadniczym, głównym motywem, coraz to przypominanym w trakcie rozwijającej się akcji. Ten motyw to ostatni zaśpiew tańczących więdźm, zanim znikną one we mgle pierwszej sceny. [...]

Każdy z tłumaczy zachował coś z istoty tego zdania, niestety, wygrane na innym instrumencie niż język angielski, nie jest ono w stanie zabrzmieć tak samo.

Fair to wszystko, co jasne, piękne, uczciwe i dobre. *Foul* to wszystko, co brudne, śmierdzące, nieuczciwe, złe. W misternie skomponowanej frazie Szekspir posłużył się aliteracją, czyli zestawieniem słów zaczynających się tym samym dźwiękiem: *fair* i *foul*. Już to samo w poetyckiej tradycji języka wiąże te dwa słowa i zwraca na nie uwagę. Ponadto w obu słowach wybrzmiewają dyftongi – długie samogłoski, pozwalające na położenie dodatkowego nacisku w recytacji. Przeciwstawne, opalizujące słowa mają nadane porównywalne dźwięki: są przeciwstawne i podobne, jak sensy, które zamienia składnia: jedno staje się drugim. Tak się dzieje w świecie

czarownic, na tym polega ich zły czar; to jest ta fraza, która będzie powracać w drobnych wariacjach, przypominając o tragicznym błędzie głównych bohaterów w rozpoznaniu metafizycznego i etycznego porządku świata.

Pierwsze, najważniejsze przetworzenie frazy to pierwsze wypowiedziane w tragedii słowa Makbeta:

So foul and fair a day I have not seen.

Co za dzień, brzydki
I piękny zarazem.

(Słomczyński)

Pierwszy raz w życiu widzę dzień tak szpetny,
A tak świetności pełen.

(Barańczak)

Jeszcze Makbet nie usłyszał głosu czarownic, a już *fair* i *foul* mieszają się w jego poznawaniu świata. W pierwszej chwili po wysłuchaniu dziwnej przepowiedni Makbet nie odzywa się, co nie znaczy, że nie reaguje. Jego reakcję zauważa wierny Banquo:

Good sir, why do you start and seem to fear Things that do sound so fair?

[...] Banquo, patrząc na Makbeta, używa słowa *fear* – jakże bliskie przetworzenie *fair*, a jednocześnie niosące ze sobą znaczenie *foul*. Czyżby po mignięciu wizji korony w jednym krótkim zdaniu Wiedźmy [...] Makbet miesza *fair* i *foul* w jedno – *fear* – strach?

Źródło: Marta Gibińska-Marzec, *Muzyka Szekspira (fragment)*, „Alma Mater” 2007, nr 92, s. 64.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wypisz z tekstu *Muzyka Szekspira* wyrazy związane z muzyką. Wyjaśnij, w jakim celu autorka po nie sięgnęła.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, dlaczego analiza brzmienia kluczowych słów jest tak istotna w przypadku omawianego przez badaczkę fragmentu *Makbeta*.

Ćwiczenie 3

Przeczytaj kwestię czarownic w wersji oryginalnej: *Fair is foul, and foul is fair*. Sprawdź w słowniku angielsko-polskim wszystkie sensy słów, które zostały użyte w tym zdaniu. Co dla jego zrozumienia może wynikać z tej wieloznaczności?

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z innymi tłumaczeniami omawianej przez autorkę kwestii:

„Szpetność upiększa, piękność szpeci.” (Józef Paszkowski)

„Pięknym jest brzydkie, brzydkim jest piękne.” (Maciej Słomczyński)

Wyjaśnij, jak na interpretację dialogu wiedźm wpływa sposób przetłumaczenia tej kluczowej wypowiedzi.

Ćwiczenie 5

Przeanalizuj sens wypowiedzi wiedźm w kontekście fabuły całego dramatu. Wyjaśnij, jakie ma ona znaczenie dla zrozumienia dzieła.

Ćwiczenie 6

Oceń, czy sposób działania wiedźm można utożsamić ze sposobem działania fatum w tragedii antycznej. Swoje stanowisko sformułuj w postaci tezy i poprzyj ją dwoma argumentami zilustrowanymi przykładami z *Makbeta*.

Tekst do ćwiczeń 7–9

Posłowie do „Makbeta” (fragmenty)

Makbet to najkrótsza z tragedii Szekspira i jej przesłanie jest też najprostsze: Nie zabijaj. [...] Z oczyma szeroko otwartymi na ohydę swego postępuku, odważny, obdarzony wyobraźnią i moralnie wrażliwy człowiek popełnia skrytobójstwo dla zysku. [...] Kara jest równie przerażająca jak zbrodnia – stanowi ją powolna śmierć duszy winowajcy, zatrutowanej zgrozą nad samym sobą, pohańbieniem, samotnością i rozpaczą, wreszcie – jego krwawa zagłada. Dlaczego taki człowiek miałby dopuścić się takiego zła? [...] Pytanie przekształca się na naszych wargach w inne: „Dlaczego w ogóle istnieje człowiecze zło?” – i zdajemy sobie sprawę, że nie ma na nie odpowiedzi. [...] Nadprzyrodzone molestacje ze strony trzech wiedźm czy też pełne zjadłości perswazje żony nie tłumaczą winy Makbeta. Uwydatniają jedynie władzę, jaką ma ona nad naszą wyobraźnią, odsłaniając kolejne stadia rozwoju tej winy i sugerując chwiejną równowagę stojących za nią sił. [...] Niemniej, choć przepowiednie ani nie wyjaśniają, ani nie usprawiedliwiają zbrodni Makbeta, odbieramy je jako złagodzenie winy: do czynu popychają go potężne i przebiegłe siły. Wpływ bardziej z tego świata, a mianowicie namowy małżonki, robi na nas podobne wrażenie. Co więcej, namowy te dostarczają również Makbetowi okazji do zademonstrowania odrazy wobec tego, co ma wkrótce uczynić, i przekształcenia zbrodni, przynajmniej do pewnego stopnia, z postępuku służącego jego własnym interesom w ofiarę poniesioną dla żony. Zachowanie Lady Makbet nie powoduje bynajmniej jednoznacznej niechęci widza. Na swój wynaturzony sposób czyni ona to, czego oczekuje się po każdej lojalnej żonie: nakłania usilnie męża, aby postąpił w sposób dla niego – jej zdaniem – korzystny; w tym momencie, podobnie jak w następującym później okresie zagrożenia, trzeba jej w każdym razie przyznać, że jest mężowi całkowicie oddana. Jednym z cudów, jakich dokonuje ta sztuka, jest właśnie fakt, że to budzące grozę wspólne knucie zbrodni toczy się w atmosferze rodzinnych cnót, bez

wywoływania ironicznego kontrastu. Jeśli zło jest wielkie – jest również ograniczone, nawet w odniesieniu do złoczyńców. Po załamaniu się Lady Makbet jej początkowa zawziętość każe się wspominać jako coś obcego jej naturze [...]

Źródło: Alfred Harbage, *Posłowie do „Makbeta” (fragmenty)*, tłum. Stanisław Barańczak.

Ćwiczenie 7

Uzupełnij przesłanie, które zdaniem Alfreda Harbage'a płynie z *Makbeta*, wskazując trzy negatywne konsekwencje wynikające ze zignorowania przestrogi „*Nie zabijaj*”.

Nie zabijaj, bo...

Nie zabijaj, bo...

Nie zabijaj, bo...

Ćwiczenie 8

Przemyśl kwestię zdolności do czynienia zła człowieka odważnego i moralnie wrażliwego. Wyjaśnij, co sprawia, że może się on stać podatny na zło?

Ćwiczenie 9

Na podstawie tekstu Alfreda Harbage'a sformułuj argument na obronę Lady Makbet.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Dokąd może prowadzić zło? Dramat wyboru Makbeta

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 2) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- wyjaśnia funkcję fonetycznych środków stylistycznych w tekście dramatycznym,
- porównuje styl różnych przekładów dzieł Williama Szekspira,
 - wyjaśnia funkcje motywów fantastycznych w dramaturgii Williama Szekspira,
- porównuje sytuację bohatera szekspirowskiego z sytuacją bohatera tragedii antycznej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „*Makbet* – dramat wyboru”. Uczestnicy zajęć zapoznają się z treścią materiału przed lekcją i przygotowują pytania, jakie można by było zadać w kontekście tematu zajęć.
2. **Aktorska interpretacja.** Chętne lub wybrane osoby przygotowują czytanie fragmentu tekstu dramatycznego z e-materiału: *Makbet*, Akt I, Scena I z podziałem na role.

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy treści zawartych w sekcji „Wprowadzenie”. Przybliżenie przez nauczyciela tematu i celów lekcji. Określenie wiążących dla uczniów kryteriów sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Jeśli większość uczniów nie przeczytała tekstu, nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną wprowadzającą w temat.

Faza realizacyjna:

1. **Burza mózgów.** Nauczyciel zapisuje na tablicy pytanie związane z tematem lekcji: „Wizerunek bohatera targanego namiętnościami na podstawie twórczości Williama Szekspira” Informuje uczniów, że będą pracowali wspólnie z wykorzystaniem metody burzy mózgów (jeśli jest to potrzebne, wyjaśnia jej zasady).
W fazie twórczej uczniowie po kolei zapisują swoje propozycje na tablicy, a potem następuje wspólna weryfikacja pomysłów
2. **Prezentacja uczniowskiej interpretacji aktorskiej fragmentu utworu dramatycznego.** Wspólne omówienie prezentacji ze szczególnym uwzględnieniem mocnych stron propozycji ucznia.
3. **Praca z multimediami.** Uczniowie zapoznają się z treścią medium w sekcji „Film”.
Tworzą notatkę podsumowującą nową wiedzę. Następnie wykonują polecenie: „Obejrzyj film z wykładem prof. Mirosława Kocura. Uzasadnij tezę, że Makbeta można uznać za studium szaleństwa. Zapisz swoje argumenty”
4. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie wykonują indywidualnie następujące ćwiczenia w sekcji „Sprawdź się”: 1-6, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.

5. Nauczyciel wybiera osobę, która odczytuje na forum treść kolejnego zadania 7.
„Uzupełnij przesłanie, które zdaniem Alfreda Harbage'a płynie z *Makbeta*, wskazując trzy negatywne konsekwencje wynikające ze zignorowania przestrogi „*Nie zabijaj*””.
Uczeń, prowadząc na forum analizę problemu, podaje swoją propozycję rozwiązania.
Nauczyciel zachęca do dyskusji pozostałych uczniów, jeśli jest to konieczne, naprowadza na prawidłowe rozwiązanie.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 8. i 9. z sekcji „Sprawdź się”.
2. Zaproponuj dwa teksty korespondujące z omawianymi podczas lekcji utworami. Przygotuj uzasadnienie swojego wyboru.

Materiały pomocnicze:

- Juliusz Kleiner, *Istota utworu dramatycznego*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, wybór i oprac. Janusz Degler, Wrocław 1988.
- Stanisław Furmanik, *O sztuce teatru*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, pod red. Janusza Deglera, Wrocław 1988.
- Henri Fluchère *Szekspir. Dramaturg elżbietański*, Warszawa 1965.
- Przemysław Mroczkowski, *Szekspir elżbietański i żywy*, Kraków 1966.

[System wyświetli w tym miejscu odwołania do innych materiałów powiązanych wg słów kluczowych.]

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.